

Tomáš Kostelecký, Renáta Mikešová, Markéta Poláková, Daniel Čermák, Josef Bernard, Martin Šimon: *Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny*

Praha, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. / Sociologické nakladatelství (SLON) 2014, 173 s.

Publikace *Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny* má ambiciózní cíl: analyzovat souvislosti prostorových vzorců volebního chování a jejich možné historické souvislosti v období první republiky a v postkomunistickém období. Zejména poslední z výzkumných otázek přitom představuje téma, jež v českém prostředí dosud nebylo systematicky zpracováno, resp. jeho analýzy byly výrazně časově či prostorově ohraničeny.

Úvodní kapitola přibližuje fenomén voleb, představuje hlavní cíle knihy, strukturu publikace, ale i metody a použitá data. Autoři zdůvodňují výběr sledovaného období a jednotek analýzy, ale je otázka, zda důvody, které autoři uvádějí pro to, že nepracují s volbami v letech 1946 (pouze částečně svobodné volby s omezeným počtem kandidujících subjektů) a 2010 (proměna politických témat a části politických aktérů), jsou dostatečné a zbytečně předem nesnižují ambice publikace, která se snaží přiblížit podobu a historické proměny voličských vzorců.

Následující *druhá a třetí kapitola* představují analyzované politické strany, které jsou řazeny do tzv. stranických ideologických rodin, resp. věnuje se popisu vývoje volebního systému výsledků voleb od ustavení Československa v roce 1918 až po volby v roce 2006. K vlastnímu faktografickému popisu historie stran, jejich představitelů či jimi prosazovaných politických ideologií nelze mít příliš výhrad. Poněkud

zvláštní je pouze užívání konceptu stranických rodin. Není zcela jasné, proč autoři konstruují vlastní typologii stranických rodin, v níž např. chybí rodina zelených (environmentálních) stran, což vede k nutnosti zařazení Strany zelených mezi „další strany“. V politologii přitom existuje několik běžně užívaných typologií (např. typologie stranických rodin Klause von Beymeho nebo typologie Michaela Gallaghery, Michaela Lavera a Petera Maira), které by autorům umožnily bez problémů klasifikovat jak zelené, tak i prvorepublikové agrárníky, pro které by nemusela být konstruována rodina stavovských stran. Podobně není zcela šťastné dělení pravicových stran na rodiny liberálních a pravicových stran. Proč např. patří Občanské hnutí do rodiny liberálních stran, ale Občanská demokratická aliance či Unie svobody jsou zařazeny do rodiny pravicových stran? I zde by zřejmě bylo vhodnější užití tradičních typologií dělících pravici na rodiny liberálních a konzervativních stran.

Konečně *čtvrtá a pátá kapitola* přináší odpovědi na v úvodu položené výzkumné otázky, přičemž rozdělení do dvou kapitol logicky odráží analýzu dvou od sebe mnoho desítekletí vzdálených period. Čtvrtá kapitola obsahuje analýzu prostorových vzorců v období první republiky. Analýza dokládá předpokládaný, nicméně v mapové podobě poprvé v takové míře doložený fakt, že československé strany získávaly ve větší míře podporu pouze v „českých“ a německé strany jen v „německých“ soudních okresech, přičemž stabilita jejich podpory byla velmi vysoká. To platilo zejména pro agrárníky, lidovce, české sociální demokraty (s výjimkou prvních voleb v roce 1920), komunisty, trochu méně již národní demokraty. Podobné konstatování v pouze o něco menší míře platí i pro německé strany, u nichž ovšem stabilitu podpory částečně (ale ne výrazně) narušil vstup Sudetoněmecké strany do voleb v roce 1935. Přínosná by v tomto kontextu byla analýza vzájemné uniformity voličských vzorců mezi

sledovanými stranami, kterou ovšem text, s částečnou výjimkou u německých stran, nenabízí. Zajímavou informací naopak přináší autory představený ukazatel „míry homogeneity“, měřící územní koncentraci voličů jednotlivých stran, jehož výhodou je, že není ovlivněn celkovým ziskem strany ani změnami v podpoře strany. Výsledky ukazují, že stranami s dlouhodobě prostorově nehomogennější podporou byli němečtí a čeští sociální demokraté, zatímco na druhé straně pomyslného pole stáli národní demokraté, lidovci, komunisté a agráři. Jako menší opomenutí lze označit fakt, že práce neanalyzuje výsledky všech stran, které splňují autory stanovené 5% kritérium pro začlenění do analýzy. Jedná se zejména o tzv. živnostníky (Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská), kteří kandidovali ve všech prvorepublikových volbách a byli i součástí mnoha vládních koalic.

Samotná analýza prostorových vzorců je zklamáním, ale pro mnoho čtenářů jistě bude publikace obsahuje u každé politické strany pouze jedinou mapu s výsledky voleb pro celé prvorepublikové období. Na jedné straně lze přistoupit na tvrzení, že se jednotlivé mapy vzájemně podobaly a současně by velký počet map v textu mohl snižovat čtivost textu, ale na straně druhé mohly být mapy např. součástí příloh, protože právě proměna voličských vzorců, i v případě, že je pouze omezenějšího rozsahu, může přinášet zajímavé informace a podněty pro další výzkum.

V závěru čtvrté kapitoly se autoři pokoušejí vysvětlit vztah mezi prostorovými vzorci volební podpory a sociální strukturou jednotlivých soudních okresů. Autoři pomocí korelační analýzy dokládají vztah mezi podporou stran a vybranými indikátory (např. velmi silnou korelaci mezi podporou agrárníků a podílem osob zaměstnaných v primárním sektoru). Přínos této části by ale mohl být vyšší, pokud by odpověď na tuto otázku byla hledána namís-

to prosté korelační analýzy některou ze sofistikovanějších metod statistické analýzy, což platí i pro následující kapitulu.

Pátá kapitola pak analogicky k předěšlé kapitole přináší analýzu prostorových vzorců voličské podpory po roce 1990. Technické zpracování kapitoly je obdobně kvalitní jako v předchozím případě a zajímavým pokusem je umístění politických stran do dvourozměrného prostoru, konstruovaného pomocí kombinace v předchozí kapitole představeného ukazatele „míry homogeneity“ a globálního indexu prostorové autokorelace. Analýza dokládá nejvyšší míru prostorové koncentrace i shlukování voličské podpory lidovců, zatímco opačné tvrzení platí pro výsledky komunistů. Námětem pro další výzkum je poté zejména pohled na to, do jaké míry se (ne) proměnilo postavení stran v prostoru po volbách 2010 (ale zejména 2013), které přinesly značný pokles podpory dlouhodobě nejsilnějších českých stran.

Otázku nicméně vzbuzuje výběr analyzovaných stran. Ten totiž zcela pomíjí některé z parlamentních subjektů, konkrétně Občanskou demokratickou alianci, Unii svobody nebo Stranu zelených. Tvrzení, že liberální strany byly po roce 1989 ve volbách velmi málo úspěšné, není zcela obhajitelné s ohledem na jejich parlamentní zastoupení, ale i vládní účast. Podobným argumentem by totiž bylo možné z analýzy vyloučit např. lidovce či republikány, protože jejich volební zisky nebyly o mnoho vyšší než u liberálních stran.

Autoři sledují vývoj prostorových vzorců voličské podpory v letech 1992 a 2006, což vhodně doplňují mapami území stabilní volební podpory, ale i zde se lze ptát, zda přílohy nemohly obsahovat mapy s výsledky voleb v dalších letech. Přínosem by jistě byla možnost sledovat, jak se měnily prostorové vzorce voličské podpory v některých dalších volbách. Jak např. zasáhl vznik Unie svobody do map podpory Občanské demokratické strany v roce 1998, jak se proměnila mapa podpory lidovců při jejich

společné kandidatuře s Uníí svobody v roce 2002 atd.

V *šesté kapitole* je analyzována jedna z hlavních výzkumných otázek publikace – možný vliv historických faktorů na volební chování v postkomunistickém období. Přínosem kapitoly je analýza uniformity voličských vzorců, která dokládá zajímavý trend. Zatímco na počátku devadesátých let 20. století byla nalezena nezanebatelná souvislost mezi prostorovým rozložením podpory všech sledovaných stran (s výjimkou republikánů) a jejich prvorepublikovými předchůdkyněmi, pro konec sledovaného období již podobné konstatování neplatí. Celkově se potvrzuje nejvyšší stabilita voličské podpory lidovců, mírný pokles vidíme pouze v roce 2002, kdy strana kandidovala v koalici, ale překvapivě stabilně vysoké hodnoty (i když nižší než u lidovců) byly nalezeny i mezi podporou občanských a národních demokratů. Zde autoři předkládají několik možných interpretací stojících za, do značné míry shodnou, prostorovou podporou obou subjektů, čímž současně otevírají pole pro další výzkumy. Naproti tomu zcela opačné výsledky autoři dokladují u levicových stran. Jak u komunistů, tak u sociálních demokratů byla vyšší míra stability prostorových vzorců voličské podpory nalezena pouze v roce 1992. V následujících volbách hodnoty korelačních koeficientů klesají až k nule (nebo dokonce do záporných hodnot v roce 2006), což autoři vysvětlují jednak nárůstem a přeskupením sociálněprostorových nerovností v průběhu devadesátých let 20. století, kdy se výsledná nová mapa sociálněprostorových nerovností výrazně odlišuje od historické situace, a současně poválečnou výměnou obyvatelstva. Autoři přicházejí s hypotézou, že kontextový prvek Sudet na současné volební chování spíše nepůsobí a současné dopady dosídlování pohraničí a tímto způsobem vzniklé struktury obyvatelstva se ve volebním chování projevují spíše u důsledků některých charakteristik tamního obyvatelstva,

jako jsou nízká religiozita a relativně nízká míra vzdělanosti a kvalifikovanosti. I toto téma tak otevírá možnost dalšího výzkumu.

Kniha Tomáše Kosteckého a jeho kolegů je i přes výše zmíněné připomínky kvalitní publikací a lze ji doporučit zájemcům o problematiku volební geografie a analýzu prostorových vzorců politických orientací obyvatel a jejich proměn v čase. K tomu přispívá i srozumitelný jazyk, jímž je kniha napsána, a kvalitní technické zpracování publikace. Kniha současně může být v některých oblastech podnětnou inspirací pro další výzkum, protože otevírá mnohá výzkumná pole, na něž mohou další autoři navázat.

Pavel Maškarinec

Kiril Stanilov, Luděk Sýkora (eds.):
Confronting Suburbanization: Urban Decentralization in Postsocialist Central and Eastern Europe
Chichester, Wiley Blackwell 2014, 333 s.

Rok po vydání sborníku *Sub Urbs: krajina, sídla a lidé* (M. Ouředníček, P. Špačková, J. Novák (eds.)). Praha: Academia 2013) se objevuje další kniha zaměřená na fenomén suburbanizace v našem geografickém prostoru. Spolu s Kirilem Stanilovem tuto knihu editoval také Luděk Sýkora, zástupce konkurenčního tábora na poli českého sociálněgeografického výzkumu města. Přestože by se tak mohlo nabízet určité srovnání obou publikací, jedná se v mnoha parametrech o díla zcela odlišná a vedle sebe je lze klást pouze velmi nepřímě. Zatímco *Sub Urbs* se předmětně i vydavatelsky zaměřuje na české prostředí, *Confronting Suburbanization* zahrnuje celý prostor střední a východní Evropy. *Sub Urbs* přináší pestrou nabídku různých metodologických i paradigmatických přístupů ke zkoumání fenoménu, editoři *Confronting Suburbanization* naopak stanovují sevřený rámec,